

7. Bewoning van de grensstreek

In 1862 bedingen de Duitsers uit de grensdorpen dat in ruil voor hun -eeuwenlange bestaande- weidrechten aan de Runde zij eigenaar worden van een strook Nederlands gebied, direct grenzend aan hun dorpen. Op kaart 8 (deel van kaart 7) wordt deze strook genoemd 'Afgestaan aan de Hannoveranen', in totaal 452 hectare. Het betreft de boeren uit de dorpen Zwartenberg en Hebelmeer. Afhankelijk van de grootte van hun boerderij in Duitsland krijgen ze één of meerdere 'plaatzen' in Nederland toegewezen. De plaatsen lopen van de landsgrens tot aan een uitgegraven brede sloot. Deze sloot- de Breede Sloot genoemd- loopt van het Verlengde van Echtskanaal in Zwartemeer tot de Verlengde Tweede Groenedijk in Emmercompasuum over een lengte van 6.5 km.

In Emmercompasuum wordt eenzelfde regeling getroffen.

Het noordelijke deel heet het Zwartenger-Compasuum, het loopt van het verlengde van de Postweg in het zuiden tot aan de Verlengde Tweede Groenedijk in het noorden. Het zuidelijke deel noemt men het Hebelmeerse-Compasuum, lopende van het verlengde van de Postweg in het noorden tot aan het Verlengde van Echtskanaal te Zwartemeer in het zuiden.

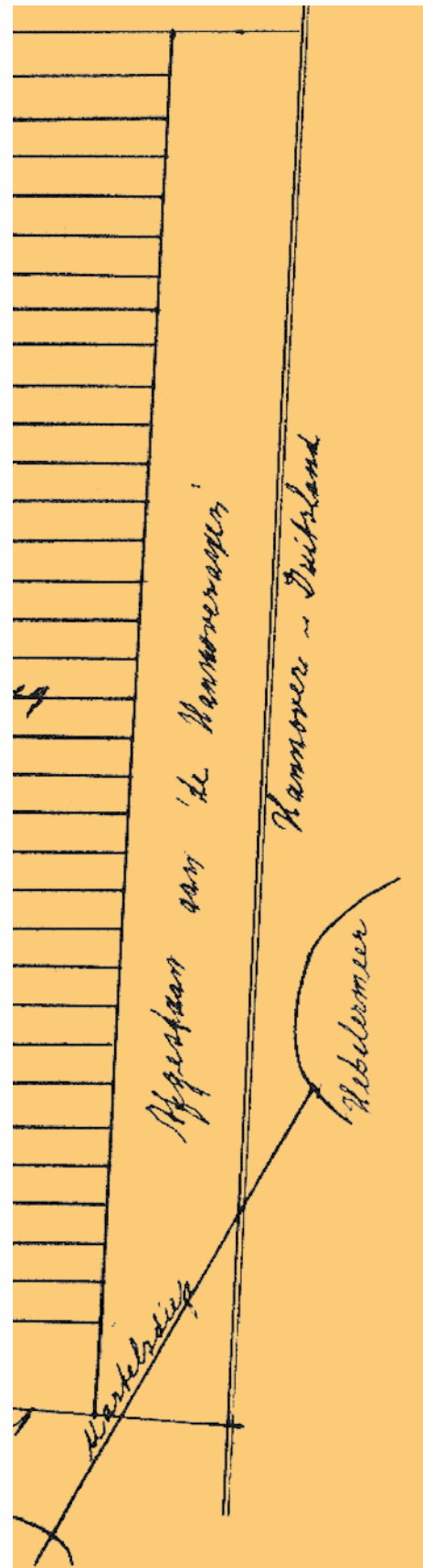
Kaart 8.

Deel van kaart 7: Barger-Compasuum en 'de Maatschappij' 1865.

De verticale lijn rechts is de grens en de verticale lijn links de Breede Sloot. Ertussen ligt het gebied 'Afgestaan aan de Hannoveranen' (bron; Barger-Compasuum, J.B. Berens, 2001).

De Breede Sloot ligt achter de huizen van de Limietweg en loopt in noord-zuidelijke richting (foto; eigen).

Twee Veenschappen

In 1915 komt in het Zwartemberger-Compascuum de oprichting van een Veenschap tot stand, dat de inrichting van het gebied met kanalen, sloten, bruggen, vonders en wegen organiseert.

In 1932 organiseert het zuidelijke deel -het Hebelermeeze Compascuum- zich in het Veenschap Bargercompascuum-grens.

Bewoning

Worden de oevers van de Runde vanaf 1860 bewoond, het gebied aan de grens, achter de Breede Sloot kreeg vanaf ongeveer 1875 zijn eerste behuizing. De bewoners komen uit de Duitse grensstreek. In het zuidelijke deel vestigen zich vooral inwoners van Hebelmeer, die in het aan hun toegedeelde deel gaan wonen. Bij de inschrijving in het bevolkingsregister te Emmen wordt als woonlocatie genoteerd 'op hun Compas'. Tussen 1860 en 1880 zijn veel inwoners van het Duitse grensgebied verhuisd naar Nederland, de redenen hiervoor worden beschreven in bijlage 1, de trek van Duitsers in 1860 - 1880 naar Nederland.

De Limietweg

Onderstaande foto is gemaakt in 1932. Dit zegt mevrouw Doldersum-Louwes bij haar inzending van deze foto, afgedrukt in de Gezinsbode van 6 maart 1985.

Het betreft een groep mannen die werkzaam is voor de werkverschaffing. Ze zijn bezig met het aanleggen van de Limietweg. Martje Post-Ros weet enkele namen. Zo is de man links voor de kuip met schop in de hand Goeree, de man middenvoor met pet op en schop in de hand is de vader van Martje, Lammert Ros. De man rechts achter hem is Egbert Doldersum en de man rechts van Ros Jan Wachtmeester. De beide staande mannen achterin zijn links Harm de Groot en rechts, voor het raam Geert Kuhl.

Aanleg van de Limietweg in 1932 door de werkverschaffing (bron; mw M. Post-Ros).

Verharding van de Limietweg

BEWONERS VAN LIMIETWEG GAAN FEESTEN

Verharding van weg maakt grensstreek bewoonbaar

BARGER COMPASCUUM. - De bestrating van de Barrièreweg, de Limietweg en de Zwartembergerweg is klaar. Dit is de reden waarom de bewoners van deze grensstreek in Augustus, waarschijnlijk de 20ste, groot feest gaan vieren. Pas door het verharden van deze 8800 meter lange weg, welke op enkele honderden meters evenwijdig met de grens van Zwartemeer tot Emmer Compasuum loopt, is deze streek bewoonbaar geworden.

Welk een ellende en een ergernis hebben de aangelanden van deze weg tientallen jaren moeten ondervinden. In slechte jaargetijden was verkeer bijna niet mogelijk. Het vervoer van zieken heeft er altijd de grootste moeite gekost. Het is zelfs voorgekomen, dat een vrouw niet naar het ziekenhuis in Emmen gebracht kon worden, omdat de toestand van de weg het niet toeliet.

Niet alleen voor de mensen, die hun huizen en landerijen langs de Limietweg hadden liggen was deze rulle zandweg een plaag, maar evenzeer voor de dokter, die verpleegsters en de neringdoenden, die daar geregeld moesten zijn. De modder in de winter en het losse zand in de zomer zijn zelfs de oorzaak geweest, dat er dodelijke ongelukken gebeurden.

Het graven van de Hoofdwijk III in de jaren na 1900 heeft deze weg doen ontstaan. De zandwal, welke door de wijkgravers werd opgeworpen, was de strook waarlangs de boerderijen en huizen werden gebouwd. De weg was het eigendom van de waterschappen, welke in 1931 werden samengevoegd tot het grote waterschap „Het Compasuum.“

Politie gaf namen

Om te weten hoe het komt, dat een en dezelfde weg drie namen heeft, moet men teruggaan naar de administratieve reorganisatie van de gemeente Emmen in 1938. Aan de politieagenten werd opgedragen in overleg met anderen passende namen te verzinnen voor de talloze naamloze wegen.

De fantasie van de tegenwoordige Emmense adjudant B. Komduur toen agent in Barger Compasuum, ligt ten grondslag aan de namen Barrièreweg, Limietweg en Zwartembergerweg. Door de eerste twee namen eerde hij de belangrijkheid van de zeer nabij gelegen rijksgrens want beide woorden betekenen grens. Het volk sprak trouwens al voor 1938 van „ik woon aan de Limiete“. De Zwartembergerweg is het gedeelte, dat tot het dorp Emmer Compasuum behoort en dat loopt door het Zwartembergeveen. De Limiet-

weg wordt gerekend bij Barger Compasuum en de Barrièreweg is grondgebied van het dorp Zwartemeer. Drie verschillende namen en toch maar een weg.

Woord en wederwoord.

De onbegaanbaarheid van de Limietweg is altijd een van de meest besproken onderwerpen geweest in de vergaderingen van Plaatselijk Belang. De penningmeesters van de waterschappen verweerden zich tegen de klachten met de opmerking, dat de aangelanden zelf toch ook het nodige bijdroegen tot de slechte toestand van hun weg door er af en toe een paar kruiwagens zand weg te slepen. Waarop de aangelanden wel schuld bewust keken, maar innochlijk toch weinig berouw toonden. Wat zou meneer de penningmeester zelf doen als hij het zand voor zijn kippenhok voor de deur kon vinden? Zou meneer de penningmeester soms naar Sleen of Zweeloo rijden terwille van zijn kippen?

Zo kwam uit de krappe waterschapskas toch af en toe een bijdrage voor een slecting van de kuilen: lapmiddelen.

De buurtvereniging Limietweg in Barger Compasuum heeft soms op originele wijze bij de overheid haar nood geklaagd.

Een goede aanleiding tot een stunt bood de optocht ter gelegenheid van de opening van de nieuwe snelweg langs het Verlengde Oosterdiep op 21 Juni 1952. Op aanschouwelijke wijze werd toen aan de autoriteiten duidelijk gemaakt, dat het uithoudingsvermogen van de bewoners der Limietweg de ultieme limiet wel bereikt had. Er reden in de optocht twee wagens mee, waarop de Limietweg in beeld werd gebracht. Op beide wagens

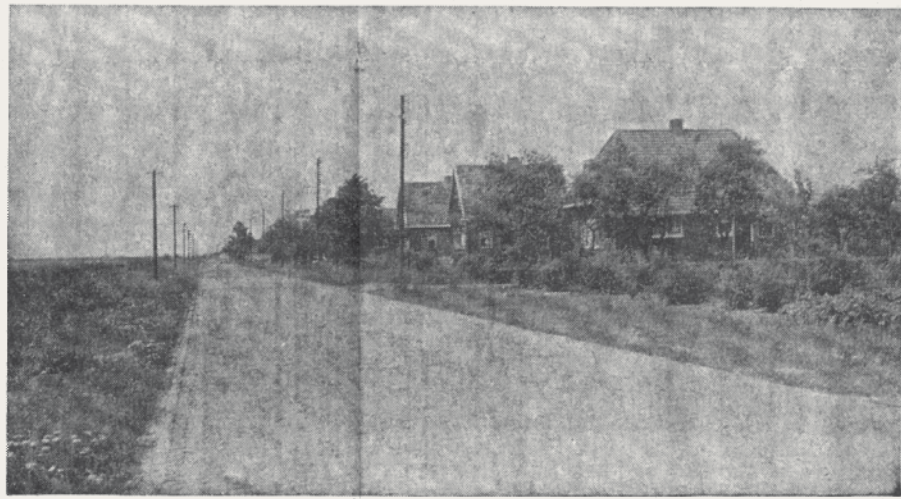
prijkte een rijm, waarvan we ons een nog herinneren.

Het luide „goede lieve burgervader, komt de Limietweg nog niet nader?“...

Geld ging vloeiend
De afgelegen en voor het interlokaal verkeer van geen belang zijnde Limietweg o.s. zou bij het laatste oordeel nog steeds een kaarsrecht modderpad zijn geweest, wanneer er de laatste jaren niet uit een onverwachte hoek geld was gaan vloeiend, namelijk uit een hoekje van de rijksschatkist. Ter bestrijding van de werkloosheid mochten de gemeenten een beroep doen op de steun van de Staat om openbare werken uit te voeren. De gemeente Emmen was in dit opzicht goed bij de pinke en warenpel; na talloze besprekingen tussen het gemeentebestuur, Plaatselijk Belang en het waterschap kwam er ook geld voor de beruchte Limietweg. Het waterschap groeotte zich van pure opluchting een grote adering, nl. 25.000 gulden, het basisbedrag voor dit dure object, dat onder directie van de Nederlandse Heide maatschappij is uitgevoerd.

De nieuwe weg komt nu geheel in beheer en onderhoud bij de gemeente.

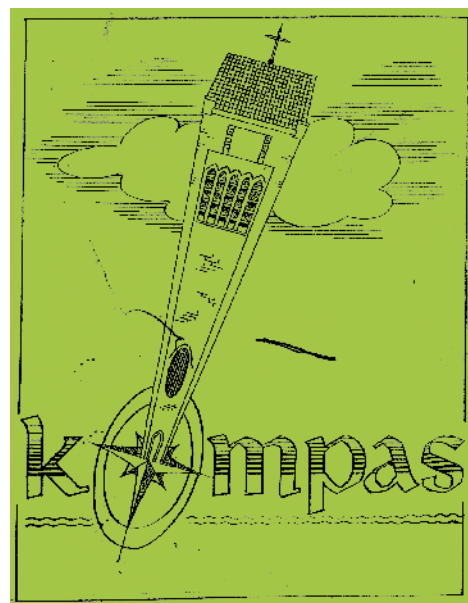
De Limietweg in zijn nieuwe toestand. Een vijf meter brede bestrating maakt deze weg voor het plaatselijk verkeer zeer geschikt. Deze verharding betekent het vurig verbede einde van veel modder- en zandellende.

Artikel in de Emmer Courant uit 1955.

In de jaren 1953-54 wordt de Barrièreweg, de Limietweg en de Zwartembergerweg verhard. De weg is tot dan toe in een abominabel slechte toestand. Een 5 meter brede verharde weg wordt aangelegd en maakt de aanwonenden voortaan goed bereikbaar. Het heeft heel wat voeten in aarde gehad en men heeft er veel voor moeten doen om de verharding tot stand te laten komen.

De Emmer Courant maakt er melding van. De plaatselijke correspondent van de krant heet J.B. Kuis en dezelfde -ook genoemd- meester Kuis is secretaris van het Plaatselijk Belang. Hij schrijft ter gelegenheid van de officiële opening van de weg in september 1955 voor de dorpskrant Kompas een verslag. Hij laat zijn emotie, frustratie en teleurstelling zien.

Dorpskrant Kompas.

Meester Kuis schrijft;

Plaatselijk belang 60 jaar

Dit artikel gaat over straten en wegen, over verbindingen en verkeer. Bargercompascuum had in 1923 zijn beide straten gekregen: van Emmercompascuum naar Zwartemeer en de verbinding met Klazienaveen-Noord. In deze situatie kwam, uitgezonderd in de nieuwe wijken, Josefstraat, de Stikker en het Spaan, voor 1952 geen verandering. De bestrating vertoonde bij voortduring meer gebreken door het alsmaar toenemend en zwaarder wordend verkeer: van fiets en hondekar, paard en paard-en-wagen, naar motor, auto, autobus, en vrachtauto. Dit was echter niets vergeleken bij de voortdurende ergernis en zorgen, die de bewoners van het bovenveen, die van de landskant en die van de Limietweg (sedert 1938 de mooie naam voor de plassen en kuilenweg langs de Hoofdwijk III) hadden, om hun woning te bereiken.

In 1923 schijnt de Limietweg de kans gehad te hebben, om tegelijk met de overige stratenaanleg in de verharding te delen, maar dat zou afgestuit zijn op de onwil van enkelen. Als dit waar is, is het wel dubbel jammer. Al voor de oorlog stuurde Plaatselijk Belang bij herhaling adressen aan alle instanties, die maar iets aan de belabberde situatie konden verbeteren, maar ze schenen onvermurwbaar. Een aantal Limietwegbewoners was lid geworden van Plaatselijk Belang, kwamen zelfs in het bestuur maar alle instanties, gemeentebestuur, waterschap, provinciaal bestuur en provinciale waterstaat, bleven horende doof.

In de oorlog kwam veel verenigingswerk, vanwege de avondklok en ook vanwege de registratieplicht, stil te liggen. Ook Plaatselijk Belang sluimerde. Maar na de oorlog werd weer ontwaakt, en een vernieuwd bestuur roerde zich weer in dezelfde geest. De secretaris schreef weer brief op brief: 1945: adres aan het Waterschap over de Limietweg. 1946: aan het gemeentebestuur over de Tramsplitting in samenwerking met de zusterverenigingen van Bargerootsterveld en Klazienaveen- Noord. 1947: verzoek aan B en W om althans en fietsbaar pad voor de Limietwegbewoners te subsidiëren. 1948: bij B. en W. en Waterschap aangedrongen om op verharding van de verbinding met de straat van Heyne's brug voorbij Boerland. 1949 adres aan B. en W. en Waterschap, waarbij de bewoners van de Limietweg gratis arbeid aanbieden. 1950 en '51: idem.

Nog steeds geen gehoor..... Maar één nieuw idee rijpte en werd werkelijkheid!

Per circulaire werd het huis aan huis bekend gemaakt: Dorpsvergadering belegd door Plaatselijk Belang met maar een onderwerp: DE VERHARDING van de LIMIETWEG!!!!!!

Op vrijdagavond 7 december 1951 bevinden zich in de zaal van cafe JG Hartmann zo'n 150 man, stijf opgepakt, ongerkend het bestuur. Van het Waterschap zijn aanwezig de heren Bentum en Middel, verder pastoor Hassink en een afvaardiging van Plaatselijk Belang van Zwartemeer. Het gemeentebestuur is niet aanwezig, dokter Hoenders was op het laatste moment verhinderd. Jammer, want in het drama, dat voorzitter Piet van Brummelen, in zijn openingswoord schetste, was hij de hoofdpersoon. Er was nog kortgeleden aan de Limietweg een zieke vrouw, die dringend naar het ziekenhuis moest. De ziekenauto had zich met moeite tot het huis geworsteld en de patiënte, die specialistenhulp nodig had, werd in de auto gedragen. Na de tweede meter reeds raakte de wagen vast en na drie kwartier worstelen met water en modder, gaf de chauffeur de strijd op. De zieke werd in huis teruggebracht en de dokter verrichtte daar de ingrepen, die eigenlijk in het ziekenhuis hadden moeten gebeuren. Spreker memoreerde de verdrinkingsdood van een jonge huisvader, die op weg naar de fabriek, dicht bij huis, door de duisternis misleid, van het hobbelige fietspad in het kanaal terecht kwam. Aan deze weg, zei de voorzitter, woont de helft van de Compascumer bevolking en de grootste helft van onze schoolgaande kinderen. Een weg, die "schande" schreeuwt tot allen, die daar de schuld van dragen.

Het Waterschapsbestuur wees op hun gebrek aan middelen. De gemeente wil de weg pas overnemen, als deze geheel in orde is. Dat vraagt een half miljoen. Tot alle medewerking, die zij kunnen geven, zijn zij ten allen tijde bereid. Pastoor Hassink pakt fel uit. De weg is in een toestand, waarbij alleen slechts onmiddellijk ingrijpen baat kan geven. Waarom geen werklozen aan het werk gezet? De heer JH Sulmann, raadslid en Limietwegbewoner deed tenslotte de juiste suggestie; Plaatselijk Belang zal een onderhoud moeten aanvragen met B. en

W. , waar tegelijkertijd het waterschapsbestuur kan worden gehoord en mee kan spreken. Getracht moet worden de Limietweg tot werkobject te maken om de 100% subsidie te kunnen krijgen. En als het kan moet eveneens worden getracht dit object nog op de begroting van 1952 te krijgen.

Dit vond algemene instemming bij alle aanwezigen en.....opluchting.

De voorzitter zag er een goede aanleiding in, nu de vergadering te sluiten. Hij dankte alle aanwezigen en vooral de sprekers voor hun bijdrage aan het welslagen van deze speciale vergadering, die voor de Limietwegbewoners weer hoop voor de toekomst had gebracht. Het zal niet aan Plaatselijk Belang liggen, om het door de heer Sulmann voorgestelde gesprek te doen slagen!.....

Om het verhaal af te maken: het werd een werkverschaffingsobject, maar voor 1953, nadat op 22 december 1952 nogmaals brieven werden verzonden aan B. en W. en aan de Commissaris der Koningin, opgesteld door de secretaris van Plaatselijk Belang, maar ondertekend door zes Limietwegbewoners, van wie nog twee in leven zijn. In 1954 konden de Limietkers de heropening feestelijk vieren. In hun feestroes vergaten ze echter, ook het Plaatselijk Belang uit te nodigen.

K.

De bewoning van de Nederlandse grensstreek wordt op twee manieren beschreven.

De buurtschap bij de vonder, de school, de winkels van Scholte en Cramer en grenspaal 163 komt gedetailleerd aan bod in **‘De grensstreek, nabij vonder en grenspaal 163’**.

De rest van de Limietweg, van de Barrièreweg tot Zwartenberg wordt minder uitgebreid (en zeker niet compleet) beschreven in **‘Nog meer grensstreek en Limietweg’**.